

EDGAR ALLAN POE

Bütün Şiirleri

Çeviren:
Oğuz Cebeci

Bilge
Kültür·Sanat

İçindekiler

Poe üzerine birkaç söz	7
Timurlenk	15
Şarkı	23
Ölülerin Ruhları	24
Akşam Yıldızı	26
Bir Düşün İçinde Bir Düş	27
Kıtalar	28
Bir Düş	30
En Mutlu Gün, En Mutlu Saat	31
Göl: ..... 'e	32
Sone - Bilim'e	33
Rüyalar	34
Âraf	36
Romans	50
..... 'e	51
Nehir'e	52
..... 'e	53
Peri Ülkesi	54
Yalnız	56
Helen'e	57
İsrafil	60
Denizdeki Kent	62
Uyuyan	64
Lenore	66
Tedirginlik Vadisi	68
Coliseum	69

Cennetteki Kişiyeye	71
İlahi	72
F'e.....'ye	73
F....s, O.....d'e	74
Zante'ye Sone	75
"Isola d'oro. Fior di Levante!"	75
Gelin Baladı	76
Tekinsiz Saray	78
Fatih Kurt	80
Sone - Sessizlik	82
Düşsel Ülke	83
Kuzgun	85
Eulalie - Bir Şarkı	91
M. L. S.....'ye	92
Ulalume - Bir Balad	93
Bir Bilmece	97
.....'e	98
Helen'e	99
Eldoradov	100
Annie İçin	101
Anneme	105
Annabel Lee	106
Çanlar	108

Poe Üzerine Birkaç Söz

Edgar Allan Poe, 1845'te yayınladığı “*Kuzgun ve Diğer Şiirler*”de yazdıklarını “ehemmiyetsiz” bulduğunu belirterek, şiir alanındaki çalışmalarının gündelik yaşama ilişkin sorunlar yüzünden engellendiğini ve eğer koşullar daha iyi olmuş olsaydı, şiirin belki de asıl çalışma alanı olacağını söylüyordu. Poe'nun kendi şiirine ilişkin bu yargısı, bugün çoğu okuyucu tarafından kabul edilmez. Ancak Poe'nun şiirlerinin önemsiz olmamakla birlikte, genel olarak öyküleri kadar başarılı olmadığı ve öykülerinin birer uzantısı gibi görüldüğü de yine çoğu okur tarafından paylaşılan bir yargıdır.

Timurlenk ve *Âraf* gibi uzun şiirleri yazmaya girişen bu genç şair, söyleyeceği her şeyi nazım diliyle ifade etmek istiyordu. Ancak *Âraf* hiçbir zaman tam bir sona ulaşamadı ve Poe, 21 yaşından itibaren bir şair olmaktan çok bir öykücü ya da “masalçı” olarak tanındı: Uzun şiirlerini oluşturan felsefi ve estetik düşünceler artık ya eleştiri yazılarında ya da düz yazı eserlerinde belirliyordu. Gerçekten de, Poe'nun şiirleri zaman içinde bir düşüncenin tam olarak ifade edilmesine yönelik bir çaba olmaktan çıktı ve düz yazı eserlerin uzantıları ya da ekleri durumuna indirildi. Bu bakımdan Poe'nun şiirlerinin öyküleriyle birlikte okunması gerektiğini söylemek yanlış olmaz.

Şair Poe bu dünyadaki insan yaşamı ile ilgilenmez. Şairin donuk ve sıradan gerçeklikleri aşan imgelemi, “dokunulmamış güzelliğin” var olduğu uzak ve daha mutlu bir yıldızla doğru yola koyulur. Poe gündelik yaşamı ve bu yaşamın içinde var olmaktan kaynaklanan deneyimi kullanmaya ya da benimsemeye yanaşmaz ve şiir dünyasını düşsel bölgelerde geçen yaşantılar üzerine kurar. Eğer gerçeklikle temas edilmişse, bu yalnızca onun yalanlanması ve reddi içindir.

Konu ve yapı olarak kendisini sınırlayan böylesine bir şiir anlayışının, insan zihnindeki kimi yeteneklere karşı cephe alması da doğaldır: Poe insan zihnini akıl, zevk ve ahlak duygusu olarak üçe ayırır. Poe'ya göre ilk ve son kategoriler şiir sanatıyla

ilgili değildir. Çünkü şiirin “gerçekle ya da “görevle hiçbir alış-verişi yoktur. Buna göre, amacı dünyadan ve insandan uzaklaşmak olan şiir, insanın yaşama biçimini ve tutkularını araştıran ahlak duygusundan uzak durmalıdır. Öte yandan, bütün işlevi “donuk gerçekliklerle” ilgilenme ve akla uydurma olan “akıl” da, şiir için uygun bir çalışma alanı değildir. Böylece, Poe’nun şiiri zihnin bu dünyadan uzaklaşmasına karşı bir protesto olmayıp, tam aksine bu ayrılığın bir savunusudur. Bu şiir, zihnin bölümleri arasındaki işbirliği ve uyumdan değil, rüyalarda tadına vardığımız düş kurma yeteneğinden kaynaklanır. Şiirin konusu güzelliştir ve güzellik de, bir konu olmaktan çok, bir konunun işlenmesi biçiminde tanımlanabilir.

Poe’nun şiir ilkesi, insanın “üstün güzelliğe yönelmesine” ilişkindir ve yazara göre en başarılı bir şiir bile, bu güzelliğin ancak birkaç küçük yansımasından ibarettir. Buna göre, şiir üstün güzellik üzerine bir rapor ya da fikir yürütme niteliği taşımaz. Çünkü şair söz konusu güzelliği yeterince bilmez. Şairin bize verdiği şey, “üstün güzelliğe” yönelme süreci ve ruhun güzele yönelmek üzere bu dünyadan kurtulmak için verdiği mücadeledir. Bu durum okuyucuyu Poe’nun şiirine damgasını vuran iki “mit” ile karşı karşıya bırakır. Bunlardan ilki Poe’nun kozmik mitidir. Buna göre başlangıçta ‘tanrı’ atomik olmayan ruhsal bir maddeden oluşuyordu ve mutlak bir bütünlük ve birlik içindeydi. Ancak içsel bir zorunluk sonucu, bu öz dağılarak evreni oluşturdu ve orijinal birlik dağınıklığa dönüştü. Azami bir dağılma sürecine ulaşıldıktan sonra, süreç tersine dönerek, bu kez asil birliğe yönelik bir toparlanma çabası baş gösterdi. Poe’ya göre, şu sırada tanı ancak dağılmış olan maddenin ve evrensel ruhun içinde mevcuttur. Her ruh tanrıdan bir parça taşır ve bu yüzden bireysel ruhtan daha önemli ve büyük hiçbir şey yoktur. Bütün hareketliliğin kaynağı düşünce olduğuna göre, evrenin birliği, bireysel ruhların düşüncelerinin gitgide çoğalan toparlayıcılığı ile gerçekleştirilecektir. Orijinal birliğe geri dönerken ve Tanrıyı yeniden kurarken, her ruh diğer bütün ruhları içine almalı ve böylece, her ruh tanrılık düzeyine ulaşmalıdır.

Bu durumda yeryüzü ve şair evrensel dağılma ve yeniden birleşme süreciyle nasıl bir ilişki içindedir? Poe'nun mitinde, yeryüzü insanın sapkınlığı sonucu "düşmüştür" ve arınması gerekmektedir. Ancak "dünya" diğer yıldızların orijinal kaynağa doğru olan yolcularına katılabilecektir. Yeryüzünün suçu zihinsel faaliyetlere dayalı gururdur: Bilgi arayışı ve gurur insanın çocuksu varoluşuna uymamıştır. İnsan ve dünya bu yüzden "enfekte" olmuştur ve bunun sonucu da zevklerin yozlaşması ve imgelemin bastırılmasıdır.

Şair bu hastalıklı dünyada bir tür peygamber gibidir: Mevcut dağınıklıkta orijinal birliği görebilir ve böylece tanrının yeniden oluşturulmasına katkıda bulunur. Bu sonuca varmaya çalışan şair yeryüzünün ilk ve mutlu günlerinin ya da daha mutlu geçenlerin hayalini kurar. Şairin bu iş için kullandığı şiirsel sezgi, bilimsel akıldan üstündür çünkü yeryüzü bir sanat eseridir, yani tanrının tasarımıdır. Bu bakımdan akılsal değil estetik bir kavrayışa uygundur. Poe'nun kozmik miti şairi tanımlayan bir mittir. Şairin görevi orijinal birliğe geri dönüşü kolaylaştırmak olduğundan, insanın yeryüzündeki varlığına ve yeryüzü deneyimlerine karşı çıkışı olumlu bir nitelik kazanır. Yıkıcılık, yaratıcılık, dışlayıcılık, içe alış ve aklı inkâr, nihai gerçekliğe dönüş anlamını içerir.

Poe'nun ikinci miti şairin yaşamıyla ve kimliğiyle ilişkilidir. Şair bebekliğinde ve çocukluğunda ruhsal bir bütünlüğe ve huzura sahiptir. Sıradan ve bayağı düşünceler ona ulaşmaz. Bilinci birleşik, ılımlı ve sezgiseldir. Doğa ve evrenle uyum içindedir. İmgelemi ne zaman ne de mekân tarafından sınırlanmıştır. Ancak şair bir yetişkin olarak içsel bütünlüğünü ve huzurunu yitirir. İnsanoğlunun "mantıklı ve akılcı" konuşmasını öğrenerek eski imgelem dünyasından uzaklaşır. Uyanan tutkular ve bunun yanı sıra ahlak duygusu, istekler ve vicdan arasındaki çarpışma, şairin ruhsal yaşamının belirleyici özellikleri durumuna gelir. Şair bir yetişkin olarak kendisini gündelik yaşama tutsak düşmüş hissederek. Ve hep geçmişteki el değmemiş durumuna dönmeye çalışır. Şair geçmişte evrensel gerçeklikle kurduğu sezgisel ilişkiyi "güzellik" olarak algılamaktadır. Ancak ozanın içinde bulunduğu "düşkünlük" durumu saflıktan öylesine uzaktır ki,

eski günleri bilinçli bir biçimde anımsayamaz. Bu yüzden şair için geçmişi anmanın tek yolu düşler ve gündüz düşleridir. Ancak bazı durumlarda şairin zihni, imgelemi ve düşleri hor görür. Bazen, vicdan ahlaki yükümlülükleri öne çıkarmaya uğraşır, bazen de düşler kâbuslara dönüşür. Zihin orijinal saflığını yitirdiği için başlangıçtaki lekesiz imgelere ulaşmakta güçlük çeker.

Poe'nun evreni ozanın iç dünyası gibi parçalanmış ve bilim tarafından yozlaştırılmıştır. Bu bakımdan orijinal saflığa dönüş bir mücadeleyi gerektirir. Ancak zaman zaman şair düşlerin yardımı ile "ölü geçmişin" anılarına dalmayı başarır. Ölümde yeniden kurulan ve yakınlaştırılan imgeler. Poe'nun şiirlerinin ve öykülerinin malzemesini oluşturur.

Poe'nun imgelem dünyası bu yeryüzüne özgü şeylerden yola çıkmaz. Tam tersine bu dünyaya ait her şeyin reddedilmesi ilkesine dayanır. Dünyevi güzelliğin kullanılması da Psyche'nin, yani ruhsallığın yeniden ele geçirilmesi için bir araçtır. Bu bakımdan şiirsel aşk tek yanlı, imgesel ve yaratıcı bir etkinlik olarak ortaya çıkar ve varsayımsal bir sevgiliden esinlenilmiştir. Aslında gerçek ilişki şair ve yine şairin kendi ruhu arasındadır. Aşkın buradaki fonksiyonu ise görüntüler oluşturmaktır. Şair bu dünyaya ait materyali onu tahrir etmek için kullanır ve asıl amacı "önümüzdeki" güzelliği kavramak değil "öteledeki" güzelliğe ulaşmaktır. Bu güzellikse sonsuzlukla bağlantı içindedir. Şairin yaratmaya çalıştığı güzellik, belki de var olan güzelliklerin yeni bileşimlerinde gizli olabilir. Bu bakımdan şiir sanatı dünyevi şeylerin yeni bileşimlere sokulmasını gerektirmektedir.

Özetle, denilebilir ki, Poe daima doğaüstü bir güzelliğin peşinde olmuştur. Bu güzellik sayesinde dağılmış olan evreni ve kendi ruhunu yeniden birleştirmeyi amaçlar. Şair bu amacına ulaşmak için dünyevi olandan hareket etse bile, bu varlıkları imgeleminde yıkarak yersel olandan göksel olana ulaşmaya çalışır.

Poe'nun güzelliğe varma aracı olan düşler, uykuyu ve dolayısıyla ölümü çağrıştırdığı için, şairin içsel yolculukları daima ışıktan, sestem ve yaşayandan, karanlığa, sessizliğe ve hareketsizliğe doğrudur. Öyle ki şiirlerindeki devinim bile dış etkenlerin değil, nesnelere kendi içsel varlıklarının bir davranışı sonucudur.

Poe, düzyazı yapıtları ile şiirleri arasında şöyle bir ayrım yapar: “Düzyazının şiire göre şöyle bir üstünlüğü vardır: Şiirin amacı olan güzellik kavramına ritim aracılığı ile varılır. Buna karşılık, bu yapısal özellik, ifadenin ve düşüncenin, diğer bir deyişle gerçeğin sınırlanması anlamını taşır. Böylece, düzyazı yapıtının amacı gerçekliğe ulaşmakken, şiirin bu konudaki şansı pek fazla değildir.” Böylece, esas olarak şiir kadar önemli bir tür olmayan düzyazı, gerçeğe olan yakınlığı yüzünden şiir karşısında bir üstünlük kazanır. Konu gelişimi içinde mantıksal bir yapıya ulaşan düzyazı, kitleler tarafından “anlaşılmaya” müsaittir ve böylece şiirde mümkün olmayan bir anlamlılık düzeyine yükselir. Bu yüzden Poe şiirlerinin neden söz ettiğini anlamak için, çoğu kez öykülerine başvurmak gerekmektedir.

Bu konuda Poe'nun şiirinden yola çıkarak birkaç örnek vermek olasıdır. *Denizdeki Kent* şiirinin günahkâr Gomore kentinin sulara gömülmesine ilişkin olduğu ve İncil'e yönelik göndermelerde bulunduğu varsayılabilir. Bu bakımdan şiiri yargılanma gününü bekleyen günahkâr ölülerin bir portresi olarak görmek mümkündür. Ancak Poe'nun daha erken şiirlerinden ve öykülerinden çıkan sonuç farklıdır. Poe'nun kozmik mitinde tanrı bir tür şair olarak algılanıyor ve evrene yayılarak evrensel bir şiir oluşturduğu kabul ediliyordu. Buna karşılık Poe'nun erken dönem yapıtlarında bu durum açık olarak görülmez ve bir tür Promethean meydan okumayla karşılaşılır. Söz konusu durum Poe'nun bitirilmemiş uzun şiiri *Ârafta* da karşımıza çıkar. Bu dünyaya ait olsun ya da tanrısal olsun, şairin gerçeği reddetmekteki direnci ölümden sonrası için de geçerlidir. *Rüyalar* şiirinde de belirtildiği gibi, çocukluğun düşleri ilelebet yaşatılabilir ve o zaman “daha yüce bir göğü ummak” delilik demektir. Aynı şekilde *Ârafta*ki şiirsel ruhlar tanrının meleklerle bahşettiği bilgiyi istemeyerek yok oluşu seçerler, Bu “nihai” ölüm memnuniyetle kabul edilen bir şeydir, çünkü Poe için gerçek cennet *Uyuyan* ya da *Annie İçin*'de görüldüğü gibi, düşsel bir uyku durumudur. Bu bakımdan *Denizdeki Kent Ârafta*ın bir tür ilk vizyonu sayılmalı ve kentin sakinleri günahkâr ölüler değil, gerçeğin reddedicileri, düş kuranlar ve şairler olarak düşünölmelidir.

Poe'nun şiirinde eski yapılar genellikle geçmişin anlarına dalmış bir hayalci barındırır ve bu yapıların çöküşü ya da sular tarafından yutulmuşu, şairin zihnindeki “uyku yoluyla duyarsızlığa varma”yı simgeler. Nesace'nin *Âraftaki* sarayı eski çağların eserleriyle doludur ve düşlerin zaman dışı görüntüsü içinde, dünyanın geçmişi üzerinde eğleşir.

Bu bakımdan, *Denizdeki Kent* şiiri, İncil'le ilgili görülmekle birlikte aslında şairin kendi düşlerindeki başka her türlü cenneti reddetmesine dayanan şeytansı bir fikirle alakalıdır. Ancak şiir anlatımcı değil de resimsel olduğu için, anlamını çözümleme çabası dış kaynaklara gidilmesini zorunlu kılar. *Denizdeki Kent* şiiri için geçerli olan bu sözler *Tedirginlik Vadisi* için de doğrudur. Poe'nun şiiriyle ilgilenecek olanların özellikle dikkat etmeleri gereken bir konu vardır: Şaire göre anlamsal bütünlük ve keskinlik şiirle bağdaşmamaktadır. Bu bakımdan şiirsel ritmin gerçekliği zedelediği yolundaki anlayışa tekrar dönmek gerekir.

Ancak doğal olarak bu pek geçerli bir gerekçe değildir. Aslında Poe'nun amaçladığı şey anlam değil “etki”dir. Üstelik okurun zihninde oluşturulmak istenen bu etki, doğrudan doğruya anlamın belirsizliğine bağlıdır. Poe'ya göre şiir hiçbir tür bilginin konusu değildir. Şiir bir tür büyücülük işidir ve işlevi okuyucuyu düşünceye değil, soyutlama yoluyla bu dünyaya ait olmayan “aşkın güzelliğin” bir an için kavrandığı bir duruma yöneltmektir.

Poe şiirinde öykü ve düşünce karışık bir konumda yer alır. Şiirin konusu şairin özel ilgi alanına uymakla birlikte, çok az şiirinde bir düşünce açıklanır ya da pek az şiiri, örneğin bir *Kuzgun*'un bütünlüğüne sahiptir. Şiirlerin içerikleri sanki ortada bir şey olması zorunluluğundan dolayı oluşturulmuştur. İçeriğin kendisi, içeriğin nasıl işlenmiş olduğu konusu yanında önemsiz kalır. Poe konuyu bulandırarak okuyucunun anlam konusunda nihai bir sonuca varmasını engeller. Esasen, Poe'nun büyü, imgelemi harekete geçirmesi, ancak bir yerde durdurmamasından kaynaklanır. Poe anlamı bulandırmakla kalmaz, sözcüklerin olağan anlamlarıyla da oynar... Örneğin *Annabel Lee* şiirindeki “...aşktan da öte bir aşkla sevdik...” dizisinde de

görüldüğü gibi, Poe “...öte...” kavramını aşk ve güzellik kavramlarının “sözcüksüzleştirilmesinde” ve yıkılmasında kullanarak, bilmediğimiz “aşkın bir güzellik” kavramına varmayı amaçlar.

Poe’nun şiirinde doğal varlıklara ilişkin imgeler gerçeklikle sınırlı bir bağlantı içindedir. Dipsiz vadiler... kıyasız denizler... hep gizemli ve başka dünyalara ait anlamlarla yüklüdür. Poe zamanın ve mekânın ötesinde olana varmak için önce sınırlı ya da normal olandan, örneğin, “deniz”den yola çıkar ve sınırı olmayana, örneğin, “kıyası olmayan denize” ulaşır. Şair böylece farklı ve zaman zaman zıt kavramları, yeni bileşimler içinde kullanarak, bileşenlerinden farklı yepyeni anlamlara ulaşmayı amaçlar. *Dipsiz Vadi* örneğinde görüldüğü gibi amaç, Zen Budistlerinin yaptığı biçimde, zıt kavramlar üzerine düşünerek zihinsel bir kısa devreye yol açmak ve böylece mistik bir aydınlanmayı sağlamaktır. Okuyucu kendi imgeleminin ötesine geçerek, zıt kavramların birlikteliğinin mümkün olduğu yüce bir ruhsal anlamlılıklar dünyasına varır.

Poe, fiziksel olanı tahrip ederek ideal kavramlara varmayı hedefler. Poe’nun hedeflediği “ruhsal” heyecan bu dünyanın -*Kuzgun*’da olduğu gibi- alaya alınarak tahrip edilmesi ve yepyeni bir anlayışa varılmasıdır. Bu heyecan zevkli bir dehşet ya da negatif bir anlamda -hissetmeme- olarak tanımlanabilir ve insani heyecanlarla pek bir alışverişi yoktur.

Poe’nun ritmi, aliterasyon ve kafiye kullanımı ve tekrarları, amaçladığı üst-heyecan durumuna ulaşmak için kullandığı araçlardır. Böylece müziksel bir etkiye ulaşmaya çalışan şair, sanatların en belirsizi ve ruhsalı olan müzikle büyüleyici etkiler uyandırmaya çalışır. Bu şekilde okurun dikkati anlamdan çok “ses”e çevrilir ve düzenli ses tekrarları ile hipnotik bir etkiye ulaşılması amaçlanır.

Özetle Poe, doğal insan heyecanını reddedişiyle, anlamı bulandırışıyla, fiziksel objeleri tahrip edip anlamlarını değiştirishiyle, âdeta “meleklerin ürettiği” bir şiire varmaya ve okuyucuyu “gezegenlerin müziği”ne yaklaştıran bir sezgiyi uyandırmaya çalışır. Bu, Poe’nun şiirini hem büyüten hem de sınırlayan bir anlayıştır.

Richard Wilbur

Timurlenk

Hoş teselli bir ölüm saatinde.

Böylesi değil, peder, (şimdi) beklediğim;
Medet ummayacağım deli gibi
Bu dünyanın gücünden,

Arınırım diye günahattan
Boş bir gururun zevklendiği.

Ne sevmeye ne de düş kurmaya vaktim var:
Sen umut de: O ateşin ateşi
İsteğin acısı bu yalnızca:
Umabilsem, Tanrım, umabilsem ki
Daha kutsal-daha tanrısaldır-kaynağı,
Sana aptalsın demezdim yaşlı adam
Ama tanrı lütfu da değil, bu seninki.

Yabanıl gururdan utanca düşmüş
Bir ruhun sırrını biliyorsun sen.
Ey özleyen yürek, şanla şöhetle
Devraldım solup giden kısmını.
Tahtımın kuyumları arasında
Parlıyordu, cehennemim aylası. O silinen ihtişam
Ve yeniden bir acıyla,
Cehennem ürkütemeyecek beni.
Ey yaz günlerimin gün ışığını
Ve yitik çiçeklerini isteyen yürek,
Senin boşluğunun üstünde çınlar tükenmiş müziğiyle,

Efsun gibi,
-bir çan-O ölü zamanın ölmeyen sesi.

Her zaman şimdiki gibi değildim.
İstedim ve söke söke kazandım
Alnımın üstündeki kızgın tacı.

Aynı haşin soy değil miydi
Onu bana veren, Sezar'a da Roma'yı.
Gururlu bir ruh,
Zaferle savaşmış insan soyuyla
Ve muhteşem bir zihnin mirası.

İlk kez, dağ toprağında yaşamı tutup çektim,
Gecenin çiğlerini döktüğünde
Başımın üstüne Taglay'ın pusları.
Ve, inanıyorum ki saçlarımın
İçine yerleşmişti Kanatlı Kavga,
Ve boşanan havanın karmaşası

Gökten böylesine geç düşen bu çiğ,
(günahkâr bir gecenin rüyaları arasında)
Bana cehennemin dokunuşuyla değdi.
Kızıl çakıntısıyla
Bayrak gibi asılı bulutlardan gelen ışık,
Yarı kapalı gözlerimde
Bir krallık görkemiyle belirdi.
Ve derin kükreyişi gökgürültüsü, trampetlerin
Kendi sesimin yükseldiği yerde, zaferin savaş narasıyla,
Bana aceleyle-aptal çocuk-savaş haberi verdi.
(ah, nasıl da coşmuştu, o çığlıkla
nasıl da sıçramıştı ruhum).

Korunmasız başıma yağmıştı yağmur,
Ve şiddetli rüzgâr çıldırtmış
Kör ve sağır etmişti beni.
Sandım ki insanlar değildi
Üzerime defneler seren: Ve o dağdağa
Kulağımın içinde ezilen krallıklar